

1. *Сковорода Г.* Повне зібрання творів: У 2 т. К., 1973.
2. Ушкалов Л. Сковорода та інші: Причини до історії української літератури. К.: Факт, 2007. 552 с.
3. Ушкалов Л. Григорій Сковорода: літературний портрет // Сковорода та інші: Причини до історії української літератури. К.: Факт, 2007. С. 8-73.
4. Ушкалов Л. Сковорода forever // Сковорода та інші: Причини до історії української літератури. К.: Факт, 2007. С. 472-508.
5. Ушкалов Л. Світи Григорія Сковороди в дзеркалі семіотики // Сковорода та інші: Причини до історії української літератури. К.: Факт, 2007. С. 395- 422.
6. Ушкалов Л. Творчість Григорія Сковороди крізь призму статистики // Сковорода та інші: Причини до історії української літератури. К.: Факт, 2007. С. 74-87.
7. Ушкалов Л. Ad lectorem // Сковорода та інші: Причини до історії української літератури. К.: Факт, 2007. С. 5-7.

Рись Ольга

студентка групи СОУМ-41 факультету філології і журналістики Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Науковий керівник – кандидат філологічних наук, доцент кафедри української та зарубіжної літератур і методик їх навчання Бородіца Світлана

ФЕНОМЕН ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ У КРИТИЧНІЙ РЕЦЕПЦІЇ ДМИТРА ЧИЖЕВСЬКОГО

У 2005 році в київському видавництві «Смолоскип» під загальною редакцією Василя Лісового побачив світ чотиритомник філософських праць Д. Чижевського. Він вийшов під егідою Інституту філософії ім. Г. Сковороди

НАН України, Наукового товариства ім. Шевченка в Америці та Української вільної академії наук (США). Наголосимо, що в першому томі цього видання вміщені «Нариси з історії філософії на Україні» (1931), де окремий розділ присвячено філософії Сковороди, але найважливіше – наукова студія «Філософія Г. С. Сковороди (1934)». На думку І. Андрусика, ними «Чижевський власне й заклав підвалини історії філософії як спеціальної дисципліни у вітчизняній філософській науці. Тут напрочуд цінні його студії над світоглядом українських барокових філософів, Сковороди, Гоголя, Памфила Юркевича, а головне – він чи не вперше доводить континуальність української філософської думки протягом століть» [1, с. 3].

Фундаментальна монографія «Філософія Г. С. Сковороди» Д. Чижевського вперше була надрукована у Варшаві в 1934 році. У 2004 році в Харкові вона вийшла стараннями відомого українського сквородинознавця світлої пам'яті професора Л. Ушкалова. Ця праця значуща в контексті філософської і літературознавчої спадщини Д. Чижевського: у ній він вперше постає українським філософом, трактуючи філософські роздуми Г. Сковороди як «суцільну і монолітну» філософію. За його твердженням, Г. Сковорода був останнім представником «українського духового барока», і водночас – українським (навіть «найцікавішим слов'янським») «передромантиком» [5, с. 379]. Поділяємо думку українських учених, що бароко та романтизм найсильніше вплинули на формування «українського духу». Відтак Г. Сковорода – непересічна постать «української духової історії» [5, с. 167], оскільки неосягнена у всій духовній величі через сакральність авторських текстів.

У «Філософії Г. С. Сковороди» з метою переконливого доведення містичного характеру світобачення українського мислителя XVIII століття Д. Чижевський логічно структурував матеріал у розділах «Вступ», «Підстави», «Метафізика», «Антропологія», «Етика», «Містика», «До джерел Сковороди» та пояснення «До таблиць». Основні засади сквородинської онтології,

гносеології, етики він осмислював в контексті античного платонізму й неоплатонізму, патристики, середньовічної та новочасної (передовсім німецької) містики. Вже у «Підставах» Д. Чижевський відзначив його «діалектичне» мислення з такими домінантами: «1) “антитетика”, себто відкриття протилежних означень у всякому дійсному бутті, 2) принцип коловороту» [5, с. 171]. Саме вони визначили «парадоксально загострену форму» роздумів філософа.

Важливо, що деякі тези Д. Чижевський обґрунтував вперше, як-от: творчість Г. Сковороди є «коментарем» до Святого Письма, його своєрідним потрактуванням; вона заґрунтована в містичну традицію; сквородинський «бароковий стиль» визначає не лише антитетичність із тотальним протиставленням духовного тілесному, а й символізм (символічне пізнання); у них закорінені містична метафізика (діалектика), антропологія (вчення про «внутрішню людину») та етика (система вічних духовних цінностей – мудрість, любов, щастя, праведність, святість). Ці наріжні філософські категорії та положення майстерно представлені в неперевершених взірцях релігійно-містичної лірики («Сад божественних пісень»).

Д. Чижевський обґрунтовано виснував значення філософії Г. Сковороди в «українській духовій історії» та ширше – в «розвитку світової думки» – «першорядне та величезне» [5, с. 196], бо «не стоячи в генетичному зв'язку з українськими романтиками XIX віку» [5, с. 196], Г. Сковорода набагато випередив свій час, сформувавши національну філософську традицію, котру розвинули й утвердили П. Куліш, М. Костомаров, П. Юркевич, О. Потебня та ін.

Список використаної літератури

1. Андрусак І. Дві іпостасі Дмитра Чижевського. *Літературна Україна*. 2005. 15 грудня. С. 3.

2. Горбач Н. Невідомий Григорій Сковорода. Львів: Логос, 2002. 152 с.
3. Ушкалов Л. Сковорода та інші. Причинки до історії української літератури. Київ: Факт, 2007. 552 с.
4. Чижевський Д. Нариси з історії філософії на Україні (1931). *Чижевський Д. Філософські твори: у 4-х тт.* / під. заг. ред. В. Лісового. Т. 1. Київ: Смолоскип, 2005. С. 1-162.
5. Чижевський Д. Філософія Г. С. Сковороди (1934). *Чижевський Д. Філософські твори: у 4-х тт.* / під. заг. ред. В. Лісового. Т. 1. Київ: Смолоскип, 2005. С. 165-388.
6. Чижевський Д. І. Філософія Г. С. Сковороди / підготовка тексту й передне слово проф. Л. Ушкалова. Харків: Прапор, 2004. 272 с.

Сапіщук Марічка

студентка групи СОУМ-21 факультету філології і журналістики Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Науковий керівник – кандидат філологічних наук, доцент кафедри української та зарубіжної літератур і методик їх навчання Леся Вашків

ІДЕЇ ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ В ІНТЕРПРЕТАЦІЇ ТАРАСА ГРИГОРОВИЧА ШЕВЧЕНКА

Уже протягом трьохсот років світ ловить та не може спіймати його – Григорія Савича Сковороду – людину, що стала символом мудрості української землі, мандрівного філософа, який до нині є осердям української духовної історії. Для кожного освіченого громадянина України – це не просто одне з імен діячів української культури, це, можна сказати, своєрідна легенда, яка твориться не лише за допомогою знань, але й уявлення. Не серцеїд, а, радше, серцелюб, який творив за покликом серця, навчав жити за покликом серця й